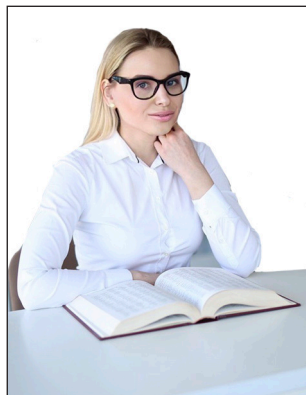

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

Шовкопляс Ганна Миколаївна,
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри господарського права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: anyashovkoplyas1@gmail.com
ORCID 0000-0003-0313-8606

doi: 10.21564/2414–990X156.251398
УДК 346.5(477):33.06

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Розглянуто особливості державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на різних етапах формування фінансової системи в Україні. Визначено та окреслено етапи становлення і розвитку державного регулювання. Досліджено основні моменти, які мали місце на кожному із цих етапів. Обґрунтовано необхідність забезпечення стабільності ринку фінансових послуг як значущого питання розвитку сучасної держави.

Ключові слова: ринок фінансових послуг; ринок небанківських фінансових послуг; фондовий ринок; державне регулювання; Національний банк України; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Вступ. Ринок фінансових послуг на території України почав розвиватися у 60-х роках ХІХ ст., що вплинуло на прискорення інституційних змін ринкової економіки, розвитку кредитно-банківської системи. На початку ХХ ст. відбулося посилення державного регулювання фінансового ринку, склався відповідний біржовий механізм і проводилися досить значні операції з цінними паперами.

Ринок фінансових послуг припинив існування після жовтневої революції. Спроба перейти до використання фінансових інструментів здійснювалася у період нової економічної політики у 20-х роках ХХ ст. з метою залучення вільних фінансових ресурсів для відновлення економіки, що мало достатньо позитивне значення для соціально-економічного розвитку країни. До кінця 90-х років минулого століття кредитна система залишалася нерозвинутою,

діяли певні страхові установи, державні цінні папери, які використовувалися не достатньою мірою в умовах адміністративної економіки [23]. Основними проблемами 90-х років були: 1) відсутність законодавства, яке б урегулювало питання про кооперацію; 2) відсутність органу державного регулювання та нагляду; 3) відсутність належного механізму забезпечення фінансової стабільності кредитних спілок та захисту прав їх вкладників; 4) відсутність професійної підготовки та сертифікації фахівців кредитних спілок; 5) низький рівень освіти та поінформованості широких верств населення щодо можливостей та характеру фінансових послуг, що надаються суб'єктами кредитної кооперації [22, с. 62].

Важливим моментом формування ефективної системи державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг України було створення у листопаді 2000 р. Координаційної ради з питань політики фінансового сектору при Кабінеті Міністрів України. Саме цим державним органом було розроблено концептуальні документи, які покладені в основу політики майбутнього органу нагляду за небанківськими фінансовими установами.

Аналіз літературних даних і постановка задачі дослідження. Питання, що стосуються державного регулювання ринків фінансових послуг, етапи його формування, знайшли своє відображення у дослідженнях таких науковців як: Р. Й. Бачо (R. Y. Vacho), В. В. Беляєв (V. V. Bieliaiev), Є. П. Бондаренко (Ye. P. Bondarenko), В. М. Гаращук (V. M. Harashchuk), Т. В. Калашнікова (T. V. Kalashnikova), І. С. Каракулова (I. S. Karakulova), О. В. Клименко (O. V. Klymenko), В. П. Левченко (V. P. Levchenko), К. В. Масляєва (K. V. Masliaieva), С. В. Науменкова (S. V. Naumenkova), В. В. Поєдинок (V. V. Poiedynok), В. І. Полюхович (V. I. Poliukhovych), Н. В. Приходько (N. V. Prykhodko), М. І. Саєнко (M. I. Saienko), О. П. Сідельник (O. P. Sidelnyk), В. П. Ходаківська (V. P. Khodakivska), О. Р. Ящищак (O. R. Yashchyshchak), В. В. Ящук (V. V. Yashchuk) та ін. Ці роботи, а також останні фахові публікації свідчать про спрямованість наукового пошуку окремих проблем державного регулювання на ринках фінансових послуг на різних етапах його формування. Але й досі питання щодо контролю та нагляду як ключових елементів державного регулювання на ринках небанківських фінансових послуг залишається предметом наукових пошуків і потребує свого вирішення.

Мета статті – охарактеризувати особливості становлення і розвитку державного регулювання ринку фінансових послуг на кожному історичному етапі його формування.

Виклад основного матеріалу. Система регулювання на ринку фінансових послуг в часи незалежності України знаходилася на етапі становлення. У той час як регулювання та нагляд за діяльністю банківських установ й інфраструктури ринку цінних паперів здобули позитивний досвід у 1995–2002 рр., регулювання за діяльністю небанківської сфери було незадовільним. Відсутність реформ на ринках небанківських фінансових послуг призвела до зниження фінансової спроможності небанківських фінансових установ, довіри населення до них.

Державне регулювання ринків небанківських фінансових послуг, на думку деяких науковців, набуло системного характеру лише у 2001 р. з прийняттям Закону «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», що призвело до створення центрального органу, який здійснював державне регулювання ринку небанківських фінансових послуг – Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг.

Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг частину своїх повноважень передає територіальним управлінням з метою здійснення контролю та нагляду за небанківськими фінансовими установами, які зареєстровані у державному реєстрі фінансових установ. Державний реєстр фінансових установ було утворено у вересні 2003 р. шляхом прийняття Положення про державний реєстр фінансових установ, затвердженого розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28.08.2003 р. № 41. Територіальні органи були самостійними структурними підрозділами Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг і виконували певні покладені на них функції.

Кризові явища, що охопили економіку України наприкінці 2008 р., не минули і ринок небанківських фінансових послуг. Так, у 2009 р. відбулася зміна структури управління Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг та її перехід від нагляду за дотриманням встановлених законодавством нормативів до нагляду, побудованого на основі оцінки ризиків та рівня платоспроможності.

У 2011 р. ліквідовано Держфінпослуг та створено Нацкомфінпослуг. Як влучно зазначає Р. Й. Бачо, цей етап розвитку характеризується якісно новим підходом органу державної влади в роботі з професійними учасниками, їх об'єднаннями та захисті прав споживачів небанківських фінансових послуг, чому сприяє реформування державного регулювання піднаглядних ринків, що зачіпає такі напрямки, як удосконалення діяльності регулятора та підвищення ефективності державного нагляду; захист інтересів споживачів фінансових послуг та відновлення довіри до ринків небанківських фінансових послуг [1, с. 147–148].

Виходячи з вищевикладеного, на нашу думку, в історії становлення і розвитку державного регулювання ринку фінансових послуг України можна виділити три етапи.

Перший етап (1991–2000 роки). На цьому етапі були сформовані базові засади створення системи державного регулювання ринку фінансових послуг в цілому. Характерним є створення нормативно-правової бази з питань правового регулювання ринку фінансових послуг в Україні. Також його головними ознаками можна вважати застосування концептуального підходу до правового регулювання розвитку ринку та формування існуючого механізму державного регулювання.

У цей період часу відбувається прийняття найперших законодавчих актів стосовно регулювання окремих ринків фінансових послуг та нагляду за діяльністю фінансових установ. Але перевага надавалася здійсненню підприємниць-

кої діяльності з використанням фінансових послуг, а державному регулюванню в цих відносинах відводилася незначна частина. Безпосередньо законодавча увага на даному етапі приділялась банківським фінансовим установам, зокрема було прийнято Закон України «Про банки та банківську діяльність» [8] від 20.03.1991 р. № 872-ХІІ. Що стосується ринку небанківських фінансових послуг, то тоді ж було прийнято Закон «Про цінні папери та фондову біржу».

У 1991 р. відбулося прийняття базового закону щодо регулювання фондового ринку України «Про цінні папери і фондову біржу» від 18.06.1991 р. № 1201-ХІІ, який визначив умови та порядок випуску цінних паперів, а також заклав основи регулювання посередницької діяльності з організації обігу цінних паперів – біржової діяльності. Як зазначають деякі науковці, головними особливостями виникнення і становлення ринку цінних паперів в Україні на цьому етапі є: масштабна безоплатна приватизація, і пов'язані з обслуговуванням її масові емісії цінних паперів; поява похідних цінних паперів; використання цінних паперів у міжнародних розрахунках, доступ до міжнародних ринків капіталу; швидке становлення інфраструктури фондового ринку; створення і діяльність значної кількості суб'єктів господарювання у формі АТ; поява професійних учасників фондового ринку [4, с. 28]. Проте цей Закон не вирішив проблеми непрозорості фондового ринку, здійснення інсайдерських операцій з цінними паперами, недостатньої захищеності прав інвесторів, встановлення чітких правил взаємодії учасників ринку тощо.

У 1993 р. було прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання процесу створення та функціонування таких учасників ринку фінансових послуг, як довірчі товариства та кредитні спілки. За відсутності профільних законів ринок фінансових послуг був змушений керуватися нормативно-правовими актами виконавчих органів влади (Декрет КМУ «Про довірчі товариства» від 17.03.1993 р. № 23-93) та глави держави (укази Президента України «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії» від 19.02.1994 р. № 55-94, «Про затвердження Типового Положення про кредитні спілки в Україні» від 20.09.1993 р. № 377/93). На той час декрети КМУ за юридичною силою прирівнювалися до законів, а постанови та розпорядження КМУ, так само як і укази Президента України, мали статус підзаконних актів. І тому статус фінансових установ був послаблений через відсутність базових законів.

Різкий перехід від повної державної монополії до вільного ринку фінансових послуг поряд із недостатньою законодавчою базою у цій сфері призвели до послаблення державного контролю на ринках фінансових послуг та збільшення кількості правопорушень у цій сфері [2, с. 277]. Потерпілими від таких правопорушень були як держава, так і самі споживачі ринку фінансових послуг.

Затвердження КМУ в 1995 р. Концепції функціонування та розвитку ринку цінних паперів від 22.09.1995 р. № 342/95 [6] започаткувало застосування системного планування та шляхи розвитку фондового ринку України. До 1995 р. у сфері державного регулювання ще не відбулося виокремлення регулювання фондового ринку як окремого сегмента фінансового ринку, а тому головним

регулювальним органом з боку держави в цей період було Міністерство фінансів України. Воно займалось нормативно-методологічним забезпеченням фондового ринку, реєстрацією випусків акцій та облігацій підприємств, інформацією про відкритий випуск акцій, надання дозволу на здійснення посередницької діяльності з цінними паперами тощо.

На думку І. С. Каракулової, 1991–1995 рр. характеризуються негативними тенденціями в економіці України; відсутністю нормативно-правової бази щодо регулювання діяльності небанківських фінансових посередників; відсутністю контролю з боку державних органів влади; загальним зменшенням доходів населення, що звузило можливості потенційних споживачів фінансових послуг [3, с. 6–7].

Важливою ознакою періоду 1991–2000 рр. стало утворення спеціалізованих органів державного регулювання у сфері фінансових послуг. Прийняття Конституції України у 1996 р. стало основою розбудови нової системи державного управління економікою та фінансами. Так, було розподілено державне регулювання на ринку банківських та небанківських фінансових послуг. Головним органом у сфері управління банківськими установами став Національний банк України (у цей період приймається Закон України «Про Національний банк України» [13] від 20.05.1999 р. № 679-XIV та нова редакція Закону України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-XII).

Що стосується державного регулювання небанківських фінансових послуг, в цей період засновано новий орган державного регулювання та нагляду – Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку і прийнято Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 р. № 448/96 [10] та Указ Президента України «Про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку» від 14.02.1997 р. № 142/97. Це стало суттєвим кроком у розвитку регулювання фондового ринку, оскільки до створення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку фактично регулювання ринку, окрім Міністерства фінансів України, здійснювали відразу декілька державних органів, а саме – Фонд державного майна України, Антимонопольний комітет України та Національний банк України, діяльність яких не було скоординовано належним чином.

Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» вперше визначив мету та форми державного регулювання, дав характеристику професійної діяльності на фондовому ринку, а головне – на рівні закону закріпив правовий статус, завдання та повноваження Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. У цей період невпинно зростає кількість емітентів цінних паперів та обсяг їх емісій. Важливим чинником, що сприяв активізації українського фондового ринку, стала розбудова інфраструктури ринку. Значним кроком щодо державного регулювання інфраструктури фондового ринку стало прийняття Закону України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» від 10.12.1997 р. № 710/97, яким визначено дворівневу структуру Національної депозитарної системи.

Особливістю цього етапу є початок створення Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку підзаконної нормативної бази з регулювання фондового ринку шляхом видання наказів та рішень з наступною їх реєстрацією в Міністерстві юстиції України.

Також на цей період припадає прийняття більшості законів України, присвячених регулюванню окремих ринків фінансових послуг та нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ, а саме закони: «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96 [17], «Про лізинг» від 14.01.1999 р. № 394-XIV, «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 р. № 723/97.

Характерним для цього часу є також проголошення курсу на інтеграцію до Європейського Союзу і одним з найважливіших напрямів його реалізації – приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС.

Набуття 1 березня 1998 р. чинності Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [21] започаткувало процес адаптації українського законодавства до законодавства ЄС. Напрями реалізації норм Угоди на національному рівні були визначені в Указі Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до ЄС» та Постанові КМУ «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства ЄС».

Адаптація передбачала реформування правової системи України і приведення її у відповідність до європейських стандартів, зокрема у сфері правового регулювання відносин на ринку фінансових послуг. Провідну роль у цьому відіграла участь України в конвенціях Ради Європи, якими встановлені спільні стандарти правового регулювання.

Незважаючи на значне поліпшення державного регулювання на ринку фінансових послуг в Україні у цей період, стала очевидною необхідність прийняття базового нормативно-правового акта й створення єдиного органу державного регулювання на ринку небанківських фінансових послуг. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку не мала можливості виконувати функції державного регулятора за небанківськими фінансовими установами, оскільки фінансові послуги не обмежуються виключно операціями на фондовому ринку. Тому назріла негайна потреба в прийнятті окремого нормативно-правового акта, який би врегулював питання небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг України.

Другий етап (2001–2018 роки). 12 липня 2001 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [18], який встановив загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг. Метою прийняття цього Закону було створення правових основ для захисту прав і інтересів споживачів фінансових послуг, правове забезпечення діяльності і розвитку конкурентоспроможного ринку фінансових послуг в Україні, правове забезпечення єдиної державної політики у фінансовому секторі України. Відповідно до цього Закону 11 грудня

2002 р. було видано Указ Президента України № 1153 «Про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України», яким було передбачено створення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України як єдиного уповноваженого органу виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг в Україні.

Саме з цього часу і розпочинається процес сучасного розвитку державного регулювання на ринках фінансових послуг України. Завдяки контролю з боку Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг вдалося впорядкувати низку питань, що виникали на ринку небанківських фінансових послуг і спричиняли розбіжності при здійсненні господарської діяльності фінансовими установами.

Саме з 2001 р. розпочалося зростання основних макроекономічних показників; створення спеціалізованого уповноваженого регуляторного органу за діяльністю небанківських фінансових установ; прийняття низки законів, що регулюють ринок фінансових послуг і діяльність окремих видів небанківських фінансових установ [3, с. 7].

Для фондового ринку цього періоду характерним є: 1) активізація первинного і вторинного фондового ринку; 2) розширення повноважень ДКЦПФР; 3) розвиток ринку корпоративних облігацій як альтернатива традиційному ринку акцій; 3) впровадження системи недержавного пенсійного забезпечення; 4) розвиток інфраструктури ринку, зокрема, формування мережі інституційних інвесторів; 5) формування ринку похідних цінних паперів.

У цей час продовжується процес інтеграції України до ЄС, і загальним систематизуючим актом усіх адаптаційних процесів в Україні став Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС» від 18.03.2004 р. № 1629-IV [11]. Так Комісія увійшла до світового співтовариства регуляторів ринків фінансових послуг, що говорить про визнання її на міжнародному рівні. Почався процес вироблення стратегії оптимальної моделі державного регулювання на ринку небанківських фінансових послуг і реформування законодавчої бази.

Офіційний облік більшості небанківських фінансових установ розпочався з 2004 р.

Затвердження Плану заходів з реалізації Основних напрямів розвитку фондового ринку України на 2006–2010 рр. стало продовженням нормотворчої традиції п'ятирічного планування розвитку ринку цінних паперів. Зазначимо лише ті напрями, що були основними в цей період. Так, було прийнято: у 2001 р. – Закон України «Про кредитні спілки» [12], у 2003 р. – Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [14], у 2005 р. – Положення «Про порядок надання фінансових послуг ломбардами» [15], у 2006 р. – Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» [19] (у новій редакції), у 2008 р. – Закон України «Про акціонерні товариства» [7].

Прийняття Закону України «Про акціонерні товариства» і закріплення на законодавчому рівні бездокументарної форми акцій стало одним із засобів під-

вищення динаміки та ліквідності інструментів фондового ринку, забезпечення прав інвесторів. Ці положення стали важливими кроками для становлення біржового сектора фондового ринку України.

У 2005–2006 рр. відбувалося нарощування темпів формування активів пенсійних фондів, збільшення кількості учасників недержавних пенсійних фондів.

У 2011 р. Указом Президента України № 1069 та № 1070 на базі Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України було вирішено створити Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Тобто відбувся процес реорганізації Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг.

У 2015 р. Постановою Правління НБУ від 18.06.2015 р. № 391 було затверджено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року [5], головною метою якої було створення фінансової системи, яка б здатна була забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС. Ця мета повинна була досягатися за допомогою низки взаємопов'язаних заходів, спрямованих на комплексне реформування фінансового сектору. В основу Програми покладено такі базові принципи: європейська інтеграція; лібералізація фінансових ринків та набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових послуг; збалансованість економічних інтересів, через формування ринкового конкурентоспроможного середовища; незалежність та ефективність роботи регуляторів, здійснення нагляду на основі оцінки ризиків; прозорість та високі стандарти розкриття інформації учасниками фінансового сектору та регуляторами; відповідальність та довіра між учасниками фінансового сектору та регуляторами; цілісність фінансової системи, всебічний захист прав кредиторів, споживачів та інвесторів.

Необхідність підвищення ролі небанківського фінансового сектору в сучасному соціально-економічному житті країни зумовили розроблення Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки, затвердженої розпорядженням Нацкомфінпослуг від 19.03.2015 р. № 499 [20]. Метою цього документа було реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг щодо створення сприятливих умов їх розвитку, забезпечення інвестиційної привабливості та довіри споживачів небанківських фінансових послуг і яка досягалася за такими напрямками: регуляторний вплив на розвиток ринків небанківських фінансових послуг; удосконалення діяльності регулятора та підвищення ефективності державного нагляду; дерегуляція на ринках небанківських фінансових послуг та спрощення регуляторного середовища; захист інтересів споживачів фінансових послуг та відновлення довіри до ринків небанківських фінансових послуг;

Третій етап (2019 до цього часу). Цей період реформування державного регулювання ринку фінансових послуг розпочався з прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удоско-

налення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» від 12.09.2019 р. № 79-IX [9], на підставі якого прийнято Указ Президента України від 30.06.2020 р. № 259/2020 «Про припинення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг» [16]. Державними органами, які здійснюють державне регулювання на ринку фінансових послуг, стали Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Також було розроблено Стратегію фінансового сектору України до 2025 року, затверджену 26 грудня 2019 р. рішенням Правління Національного банку України № 1010-рш.

Очевидно, що фінансовий ринок України постійно перебуває у стані нестабільності, але зараз він починає відновлюватися. Однак такий сектор фінансового ринку, як небанківський, потребує особливого регулювання, нагляду та контролю з боку органів державної влади через існування численних загроз.

Потреба реформування системи регулювання небанківського фінансового сектору в Україні актуалізувалася у 2019 р. у зв'язку з такими проблемами, зокрема: а) низький рівень функціонування та ефективності інфраструктури ринку фінансових послуг; б) низький рівень фінансової грамотності населення, який не дозволяє потенційним споживачам фінансових послуг інвестувати у фінансовий ринок; в) ризиковість інвестиційних ресурсів; г) низький рівень інвестиційної привабливості фінансових інструментів та низький рівень інвестиційної активності вітчизняних інвесторів.

Висновки. Отже, реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг України за допомогою відповідних заходів органів влади здійснюється в умовах невизначеності. Спроби впровадження реформаторських заходів знижують довіру самих фінансових установ до державних регуляторів та споживачів фінансових послуг.

Забезпечення стабільності ринку фінансових послуг є одним з найважливіших питань розвитку сучасної держави, у тому числі й України. Це в свою чергу вимагає постійного розвитку і вдосконалення системи регулювання ринку фінансових послуг відповідно до європейських нормативів. Нині небанківський фінансовий сектор проходить реформування, яке повинно відбуватися відповідно до міжнародних стандартів, але з урахуванням тих умов регулювання, які передбачені чинним законодавством України. Переконані, що мегарегулятора на ринках фінансових послуг у вигляді Національного банку України не є панацеєю для вирішення проблем щодо державного регулювання на ринку фінансових послуг.

Список літератури

1. Бачо Р. Й. Ринки небанківських фінансових послуг: регулювання розвитку (інституційні та аналітичні аспекти) : монографія. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2016. 448 с.
2. Гуцал І. С. Функціонування кредитного механізму в Україні в перехідний до ринку період. Тернопіль : Збруч, 2001. 312 с.
3. Каракулова І. С. Небанківські фінансові інститути на ринку фінансових послуг України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ. 2008. 22 с.
4. Кологойда О. В. Господарсько-правове регулювання фондових відносин в Україні : монографія. Київ : Ліра-К, 2015. 704 с.

5. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року : Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/57/f446115n194.pdf> (дата звернення: 14.01.2022).
6. Концепція функціонування та розвитку ринку цінних паперів : Постанова Верховної Ради України від 22.09.1995 р. № 342/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/342/95-вр#Text> (дата звернення: 10.01.2022).
7. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> (дата звернення: 15.11.2021).
8. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 20.03.1991 р. № 20.03.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-12#Text> (дата звернення: 17.11.2021).
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.09.2019 р. № 79-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text> (дата звернення: 25.11.2021).
10. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996 р. № 448/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 51. Ст. 292 (дата звернення: 17.11.2021).
11. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 25.11.2021).
12. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 р. № 2908-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2908-14#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
13. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/679-14#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
14. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 03.12.2021).
15. Про затвердження Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами : Положення від 26.04.2005 р. № 3981. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05#n17> (дата звернення: 03.12.2021).
16. Про припинення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг : Указ Президента України від 30.06.2020 р. № 259/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259/2020#Text> (дата звернення: 03.12.2021).
17. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.12.2021).
18. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення: 13.12.2021).
19. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 29.05.2006 р. № 3480-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 31. Ст. 268 (дата звернення: 15.12.2021).
20. Стратегія реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки : Розпорядження від 19.03.2015 р. № 499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0499865-15#Text> (дата звернення: 15.12.2021).
21. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 04.01.2022).
22. Щербан М. Д. Характеристика розвитку державного регулювання кредитної кооперації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2013. № 4(41). С. 60–66.
23. Ящук В. В. Становлення та розвиток ринків фінансових послуг в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ. 2012. 222 с.

References

1. Vacho, R.Y. (2016). Rynky nebankivskykh finansovykh posluh: rehulivannia rozvytku (instytutsiini ta analitychni aspekty). Uzhhorod: TOV «RIK-U» [in Ukrainian].

2. Hutsal, I.S. (2001). Funktsionuvannia kredytnoho mekhanizmu v Ukraini v perekhidnyi do rynku period. Ternopil: Zbruch [in Ukrainian].

3. Karakulova, I.S. (2008). Nebankivski finansovi instytuty na rynku finansovykh posluh Ukrainy. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

4. Kolohoida, O.V. (2015). Hospodarsko-pravove rehuliuвання fondovykh vidnosyn v Ukraini. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].

5. Kompleksna prohrama rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2020 roku: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 18.06.2015 r. № 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/57/f446115n194.pdf>.

6. Kontsepsiia funktsionuvannia ta rozvytku rynku tsinnykh paperiv: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 22.09.1995 r. № 342/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/342/95-вр#Text>.

7. Pro aktsionerni tovarystva: Zakon Ukrainy vid 17.09.2008 r. № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>.

8. Pro banky i bankivsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 20.03.1991 r. № 20.03.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-12#Text>.

9. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennia funktsii iz derzhavnogo rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 12.09.2019 r. № 79-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text>.

10. Pro derzhavne rehuliuвання rynku tsinnykh paperiv v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 30.10.1996 r. № 448/96-VR. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 51, art. 292*.

11. Pro Zahalnoderzhavnu prohramu adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu: Zakon Ukrainy vid 18.03.2004 r. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>.

12. Pro kredytni spilky: Zakon Ukrainy vid 20.12.2001 r. № 2908-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2908-14#Text>.

13. Pro Natsionalnyi bank Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 20.05.1999 r. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/679-14#Text>.

14. Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia: Zakon Ukrainy vid 09.07.2003 r. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>.

15. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok nadannia finansovykh posluh lombardamy: Polozhennia vid 26.04.2005 r. № 3981. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05#n17>.

16. Pro pryypynennia Natsionalnoi komisii, sheho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferi ryнкiv finansovykh posluh: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30.06.2020 r. № 259/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259/2020#Text>.

17. Pro strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 07.03.1996 r. № 85/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

18. Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 12.07.2001 r. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>.

19. Pro tsinni papery ta fondovyi ryнок: Zakon Ukrainy vid 29.05.2006 r. № 3480-IV. (2006). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 31, art. 268*.

20. Stratehiia reformuvannia derzhavnogo rehuliuвання ryнкiv nebankivskykh finansovykh posluh na 2015–2020 roky: Rozporiadzhennia vid 19.03.2015 r. № 499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0499865-15#Text>.

21. Uhoda pro partnerstvo i spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu i Yevropeiskymy Spivtovarystvamy ta yikh derzhavamy-chlenamy vid 14.06.1994 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text.

22. Shcherban, M.D. (2013). Kharakterystyka rozvytku derzhavnogo rehuliuвання kredytnoi kooperatsii v Ukraini. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu, 4(41), 60–66* [in Ukrainian].

23. Yashchuk, V.V. (2012). Stanovlennia ta rozvytok ryнкiv finansovykh posluh v Ukraini. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Shovkoplyas H. M., PhD in Law, Associate Professor of Department of Economic Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail: anyashovkoplyas1@gmail.com ; ORCID 0000-0003-0313-8606

The history of the emergence and formation of state regulation of the non-banking financial services market

The features of state regulation of the markets of non-banking financial services at different stages of the formation of the financial system in Ukraine are considered. The stages of formation and development of state regulation are defined and outlined. The main points that took place at each of these stages are investigated. The necessity of ensuring the stability of the financial services market as a significant issue in the development of a modern state is substantiated.

The main problems that exist in the field of state regulation of the financial services market are: 1) the lack of special legislation and framework legislation on cooperation; 2) the absence of a state regulatory and supervisory body; 3) the lack of an effective mechanism to ensure the financial stability of credit unions and protect the interests of their depositors; 4) lack or insufficient efficiency of the system of professional training and certification of credit union specialists; 5) low level of education and awareness of the management of the real sector of the economy and the general population about the opportunities and nature of financial services provided by credit unions.

Keywords: financial services market; non-banking financial services market; stock market; state regulation; The National Bank of Ukraine; The National Securities and Stock Market Commission.

Рекомендоване цитування: Шовкопляс Г. М. Історія виникнення та становлення державного регулювання ринку небанківських фінансових послуг. *Проблеми законності*. 2022. Вип. 156. С. 40–51. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X156.251398>.

Suggested Citation: Shovkoplyas, H.M. (2022). Istorii vynyknennia ta stanovlennia derzhavnoho rehuliuвання rynku nebankivskykh finansovykh posluh [The history of the emergence and formation of state regulation of the non-banking financial services market]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality*, issue 156, 40–51. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X156.251398> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 18.01.2022 р.